

Sophie van der Stap

Haaien helden

Alles over de bazen en
beschermers van de zee

FONTAINE UITGEVERS

Inhoud

Haai! 8

Voorwoord Freek Vonk 10

MYSTERIEUZE WEZENS VAN HET LAND 13

SUPERPOWER – Bazen én beschermers van de zee 16

HAAIENHELD #1 Peter Hammarstedt 20

HAAIENHELD #2 Sylvia Earle 25

REUZENTANDEN 33

SUPERPOWER – Haaien: ouder dan dinosaurussen, en sterker? 36

HAAIENHELD #3 Riley Elliott 39

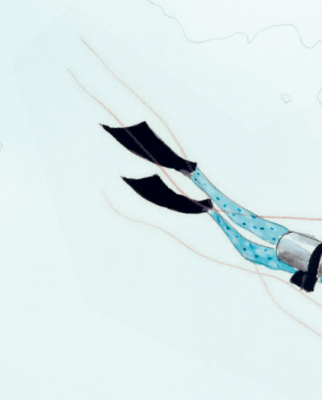
HAAIENHELD #4 Ocean Ramsey 45

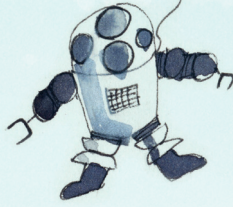
VREEMDE TRILLINGEN 50

SUPERPOWER – Zesde zintuig 55

HAAIENHELD #5 Cristina Zenato 59

HAAIENHELD #6 Vincent Mock 64

HAAIEN IN DE NOORDZEE BIJ NEDERLAND 70

EEN DODE ZEE 75

SUPERPOWER – CO₂-magiërs 78

HAAIENHELD #7 Valerie Taylor 81

HAAIENHELD #8 Gary Stokes 86

DE GROTE GEBOORTE 93

SUPERPOWER – Toverschild 96

HAAIENHELD #9 Rob Stewart 100

HAAIENHELD #10 Ginevra Boldrocchi 106

HET GEHEIM VAN DE ZEE 113

SUPERPOWER – Snelle schubben 116

Nawoord 120

Dankwoord 122

Sophies Haaien-top-10 123

Lees- en kijktips 126

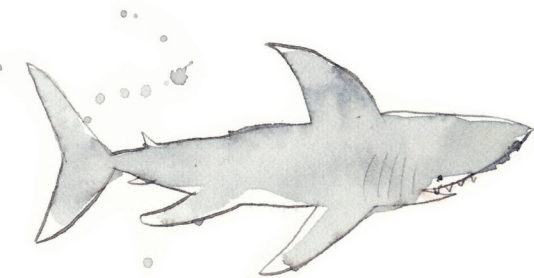
Haai!

Je hebt vast weleens een haai gezien, op televisie of achter het beschermende glas van een reuzenaquarium. Misschien vond je het een mooi dier, of juist vooral eng want de haai is het oudste roofdier in de zee. Maar wist je dat we haaien ook nodig hebben?

Ooit was ik vreselijk bang voor haaien. Ik durfde de zee haast niet in, zo bang was ik voor ze. Maar dankzij de helden in dit boek ben ik nu veel minder bang. Ik leerde duiken en zwom op verschillende plekken met haaien. En ik ontdekte wat de helden in dit boek al lang geleden ontdekt hebben: dat haaien niet gevaarlijk zijn, maar zélf in gevaar zijn; en dat ze onze hulp hard nodig hebben.

Dit boek gaat daarom niet alleen over haaien, maar ook over de helden die de haaien beschermen. Zij brengen zo veel tijd in het water door met haaien en andere vissoorten dat ze soms net zeemeerminnen of zeemeer mannen zijn. Ze missen alleen een staart. Sommigen kunnen heel lang hun adem inhouden, anderen duiken de zee in met duikflessen of kleine onderzeeërs. Weer anderen maken de levens van haaien beter vanuit hun atelier of werkkamer op het land. Ze wonen en werken allemaal ergens anders, over de hele wereld verspreid. Wat ze met elkaar delen is hun liefde voor de zee en voor de haai in het bijzonder. Voor in dit boek kun je hun locaties vinden op de wereldkaart. Kun jij raden welk icoontje bij welke held hoort?

Deze helden beschikken allemaal over een superpower, maar de haaien ook. Haaien hebben er zelfs een heleboel. Zo zwommen haaien al rond in de tijd van de dinosaurussen. En ook al lang voordat er bomen groeiden. Is dat geen gekke gedachte? De haai is een van de oudste diersoorten op aarde!

Dankzij al hun superpowers zijn haaien de bazen van de zee geworden. Als bazen zorgen ze dat de zee gezond blijft. Daarom zijn ze ook de beschermers van de zee. Maar er is één baas waar de haai niet tegen op kan en dat is de mens. Wij hebben bijna alle haaien gevangen en gedood. Nu zijn er nog maar heel weinig haaien over en zijn wij de bazen van de zee.

Dat is een probleem, want mensen beschermen de zee niet zoals de haaien dat doen. Wij halen uit de zee wat we nodig hebben, maar geven haar niets terug. We halen vissen uit de zee waardoor ze hun taken niet meer kunnen uitvoeren. Ook halen we veel vissen uit de zee voordat ze zich hebben kunnen voortplanten, waardoor soorten op den duur uitsterven. Zo maken we de zee kapot.

Als nieuwe bazen van de zee hebben wij daarom een belangrijke les te leren van haaien: dat een baas niet alleen bestuurt, maar bovenal beschermt. Want we hebben de zee en al het leven erin nodig. Waarom dat zo is en hoe het komt dat mensen haaien nodig hebben, kun je lezen in dit boek.

Wie dit allemaal al weet is Freek Vonk, dierenexpert en avonturier. Freek heeft speciaal voor dit boek een verhaal geschreven. Ondanks dat hij een keer door een haai gebeten is, roept hij nog steeds iedereen op om haaien te beschermen. Jij ook, hoop ik, na het lezen van dit boek. Want veel enger dan een haai is een zee zonder haaien.

Voorwoord

10

Er zijn weinig dieren die bij mensen zoveel emoties oproepen als haaien. De gedachte aan een rugvin die door het water snijdt bezorgt de meeste mensen onmiddellijk koude rillingen. De film *Jaws* (1975) heeft de reputatie van deze vissen zo onherstelbaar beschadigd, dat zelfs de schrijver, Peter Benchley, in een interview heeft aangegeven dat hij wenste dat hij het nooit had geschreven. Door dit verhaal van een monsterlijke, mensenverslindende witte haai die de kust van een Amerikaans stadje terroriseert zien veel mensen haaien helaas nog steeds als roofzuchtige moordmachines. Onzin natuurlijk. Elke dag zwemmen er wereldwijd miljoenen mensen in zee, zonder dat er iets gebeurt. Sinds de opkomst van drones komen er zelfs regelmatig video's voorbij van witte haaien en tijgerhaaien die een kijkje komen nemen bij zwemmers of surfers, ze tot op een paar meter afstand naderen, en vervolgens hun weg weer rustig vervolgen. In de meeste gevallen hebben de mensen zelf niks in de gaten. Haaien zijn meestal totaal niet geïnteresseerd in mensen. Het aantal mensen dat elk jaar overlijdt door een aanval van een haai, is op slechts één of soms twee handen te tellen. Hoe verdrietig dit ook is, haaien zijn in elk

geval niet de bloed-dorstige monsters zoals ze vaak worden gezien en geportretteerd.

Haaien hebben juist veel meer van mensen te vrezen. Haaienpopulaties staan onder gigantische druk door klimaatverandering, milieuvervuiling, bijvangst en de jacht op haaienvinnen. Een derde van alle haaiensoorten wereldwijd wordt met uitsterven bedreigd. Elk jaar worden er meer dan 100 miljoen haaien door mensen gedood. Dat zijn meer dan een kwart miljoen haaien per dag. En dat is doodzonde. Want haaien zijn echt adembenemende en prachtige dieren. Bovendien zijn ze extreem belangrijk. Haaien zijn namelijk prooien, toproofdieren én aaseters. Ze vormen essentiële schakels in talloze voedselketens. Kortom: andere zeebewoners hebben haaien nodig. Ze zijn extreem belangrijk voor een gezonde oceaan, en daarmee dus ook voor ons mensen. We moeten haaien koesteren, in plaats van verafschuwen!

Als we naar een haai kijken, dan reizen we eigenlijk een stuk terug in de tijd. De eerste haaien zwommen al ruim 400 miljoen jaar geleden rond. En in die tijd hebben ze van

elke uithoek van de oceaan hun thuis gemaakt. Ze hebben dinosaurussen zien komen en gaan, haaien zijn dus echte overlevers. Maar gaan ze ook het tijdperk van mensen overleven? Dat is nog maar de vraag. Hoe meer mensen van haaien gaan houden, hoe groter de kans dat ze het redden.

Er bestaan meer dan 500 verschillende haaiensoorten op de wereld, waarvan de meeste totaal ongevaarlijk zijn voor mensen. Van schattige kleine kathaaitjes die in je handpalm passen, tot gigantische walvishaaien die meer dan drie keer zo zwaar kunnen worden als een volwassen Afrikaanse olifant. Van lantaarnhaaitjes met lichtgevende stekels waarmee ze hun vijanden afschrikken, tot Groenlandse haaien die meer dan 400 jaar oud kunnen worden – en daarmee de langstlevende gewervelde dieren zijn die we kennen. Miljoenen jaren evolutie heeft haaien uitgerust met vaardigheden waar wij mensen alleen maar van kunnen dromen.

Ik heb het geluk gehad dat ik voor mijn tv-programma's en wetenschappelijk onderzoek over de hele wereld met heel veel haaiensoorten heb mogen zwemmen. Stuk voor stuk zijn het ontmoetingen die ik nooit meer zal vergeten. Bijvoorbeeld toen ik zonder beschermende kooi in de Stille Oceaan met witte haaien dook.

Eén groot vrouwtje, van wel 5 meter lang, was zó nieuwsgierig dat ze recht op me afkwam. Als ik mijn arm had uitgestoken had ik haar aangeraakt, maar dat deed ik niet. Ik genoot van het moment. Ze was zo groot, dat het net was alsof er een auto langs me door het water gleed. En terwijl ze me passeerde, draaide haar pupil mijn kant op en keken we elkaar recht in de ogen aan. Het was een magisch moment!

En uiteraard hoef ik maar naar het grote litteken op mijn rechterarm te kijken om me de aanvaring met een Caribische rifhaai op de Bahama's te herinneren. Mijn liefde en respect voor haaien is er na die beet niet minder op geworden. Sterker nog: die werd alleen maar groter!

Haaien, van zo klein als een kitten tot zo groot als een bus, zijn de echte eindbazen, de helden van de oceaan. Raak betoverd door de schoonheid van deze helden van de zee!

Lees dit boek en je komt er al snel achter dat schrijfster Sophie net zo gek op haaien is als ik.

Haaien zijn eindeloos fascinerend, en ik hou van ze. Ik hoop jij straks ook!

Laterrrr,

Freek

Ze heeft het strijden opgegeven. Er is geen vooruit of achteruit. Ze zit hartstikke vast. En toch, plotseling, drijft Elem weg van de lijn.¹ Ze draait een paar keer rond haar as. Vrij. Zachtjes glipt Elem door het water dat langs haar vinnen glijdt. Ze heeft geen kracht meer, maar ze zinkt niet naar de bodem. Twee mysterieuze wezens van het land zwemmen een klein stukje met haar op, de open zee in. Ze hebben haar losgesneden. Het zeewater stroomt nu niet alleen langs haar vinnen maar ook door haar kieuwen. Langzaam voelt ze de kracht in haar lijf terugkomen. Wie zijn ze, deze wezens van het land die haar niet willen doden maar redden?

Elem heeft weinig tijd om erover na te denken. Ze is uitgeput. Maar meer dan ooit moet ze de plek vinden en de oversteek halen. Het is een kwestie van leven en dood. Niet alleen voor haarzelf, maar ook voor het nieuwe leven in haar buik. Ze zwemt met al haar kracht, zo snel ze kan. De haak die uit haar mondhoek steekt, en het gewicht van de lijn die eraan vastzit, maken het extra zwaar. Alsof de wezens van het land met hun oneindige lijnen en reusachtige netten nog steeds achter haar aan zitten.

Echt pijn doet de haak niet, alleen als ze eet. Daarom eet ze minder... Gelukkig is er een plek die haar van de haak bevrijden kan. Ze weet ervan. Alle haaien weten van dat ene mysterieuze landwezen dat in de zee woont. Het landwezen dat geen haken geeft, maar weghaalt. En dat weet – net als die eerdere mysterieuze wezens van het land – dat haar soort de haaien nodig heeft.

1. Deze lijnen worden veel gebruikt in de visserij. De lijnen kunnen wel 100 km lang zijn. Dat zijn meer dan 12.000 tennisnetten aan elkaar! Aan de lijn hangen vishaken verstoppt in lokaas. Haaien happen toe en blijven zo via de haken aan het net hangen. Deze manier van vissen heet lijnvissen of longlining.

Het is belangrijke informatie, en belangrijke informatie wordt opgeslagen en gedeeld, van haai tot haai. Anders dan de wezens van het land houden haaien informatie niet geheim. Alles wat Elem weet, weten de andere haaien ook. De haaien zijn niet allemaal vrienden van elkaar; soms zijn ze zelfs elkaars prooi. Maar ze hebben elkaar allemaal nodig – harder dan ooit – om de zee weer gezond te maken. En om de zee terug te winnen van de wezens van het land: de mensen.

15

Onderweg komt Elem een zieke vis tegen, een makkelijke prooi. Ze heeft het voedsel dringend nodig. De haak snijdt diep in haar wang als ze in de vis bijt, maar ze heeft weer wat van haar kracht herwonnen. Als ze die haak maar kwijt kon raken. De haak die aan haar kaak trekt, als een constante herinnering aan het gevaar dat de zee voor haar, baas en beschermer van de oceanen, geworden is. De zee is niet meer van haar. De zee is nu van de mensen. Ze is niet meer baas, niet meer beschermer.

Ze zwemt door, zo snel als ze kan. Ze twijfelt niet of ze de plek kan vinden. Haaien kunnen alles vinden. Het enige waar ze aan twijfelt is of haar soort deze grootschalige ramp zal overleven.

SUPERPOWER

**Bazen en
beschermers
van de zee**

De haai bestaat langer dan alle andere vissen en zeedieren. De haai heeft zo veel meegemaakt en gezien dat hij het machtigste roofdier in de oceaan is geworden. Het is daarom misschien ook niet zo gek dat mensen vaak zo bang zijn voor haaien. Wij zullen nooit zo goed en snel kunnen zwemmen of jagen als de haai. En dan die tanden... brrrrr. Maar haaien zien er vaak veel enger uit dan dat ze in werkelijkheid zijn. En misschien heeft dit wel een reden. Als bazen van de zee hebben ze het maar druk. Dan kan het helpen dat ze een bloeddorstige reputatie hebben. Zo kunnen haaien tenminste rustig hun werk doen.

HAAIENWEETJE

DE HOGE ZEE

Landen die aan de oceaan grenzen hebben een eigen stuk zee voor hun kust. In deze strook gelden de wetten en regels van dit land. Een ander land mag hier niet zomaar gaan vissen of boren. Deze stukken water heten territoriale wateren. Maar het grootste gedeelte van de oceanen is van niemand, en dus een beetje van iedereen. Dit noemen we de hoge zee, of de internationale wateren. Hier gelden geen regels. Dit maakt het nog moeilijker om de oceanen te beschermen.

Net als alle andere vissen en dieren in de zee, hebben haaien een taak. En het is niet zomaar een taak, maar een heel grote: de zee gezond houden. Haaien eten zieke dieren op en zorgen ervoor dat alle vissen en dieren in de zee kunnen blijven voortbestaan, van slome zeeslakken tot gigantische walvissen. Maar hoe doen ze dit dan?

Haaien beschermen de zee door de voedselketen intact te houden. De voedselketen is als een touw dat alle dieren en vissen en planten in de zee aan elkaar knoopt. Omdat al deze levende wezens een eigen taak hebben, hebben ze elkaar ook allemaal nodig om te overleven. Als een vissoort verdwijnt, hebben andere vissen en dieren daar last van, zelfs de vis die een vijand verloren heeft. Het gevolg is dat er te weinig eten is voor iedereen. Hierdoor raakt de voedselketen verstoord. En omdat haaien bovenaan de voedselketen staan, zijn zij van invloed op het leven van alle dieren en vissen in de zee. Haaien zorgen er dus voor dat de voedselketen niet verstoord wordt.

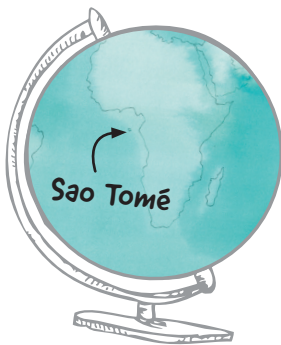
HAAIENHELD #1

Peter
Hammarstedt

Kapitein Peter

Kapitein Peter is de held van de zeeën. Hij jaagt de schurken op zee achterna, net zolang tot ze zich overgeven. Onder de vlag van Sea Shepherd en met gevaar voor eigen leven speurt hij de boeven op zee op. Sea Shepherd is een internationale organisatie die al het leven in de zee beschermt. Kapitein Peters boot, de *Bob Barker*, is te herkennen aan de grote tanden op de boeg van het schip. Aan de mast van het schip hangt een piratenvlag. Dit is voor veel mensen verwarrend. Piraten zijn toch schurken? Meestal wel, maar de piraten van Sea Shepherd niet. Zij nemen het op voor de dieren en de zee. De piraten van Sea Shepherd zijn een beetje zoals Robin Hood, die steelt van de rijken om arme mensen te helpen. De piraten van Sea Shepherd helpen de vissen en zeedieren. Dat doen ze door illegale vissersboten op zee op te speuren en de vissen en zeedieren terug te geven aan de zee. Er varen twaalf schepen en nog wat kleinere boten op de oceanen onder dezelfde piratenvlag.

20

SUPERPOWER

JAMES BOND VAN DE ZEE

Kapitein Peter heeft een échte piratenboot achtervolgd, totdat die begon te zinken. Hij brengt maanden achter elkaar op zee door, ver weg van de bewoonde wereld.

Kapitein Peter en zijn team moeten altijd snel te werk gaan als ze boeven vinden. Soms hebben ze maar een paar minuten om in actie te komen. Het is gevaarlijk werk. De schurken op de boot doen er alles aan om niet gepakt te worden. Soms hebben ze wapens. Ze gooien hun buit

overboord of ze varen weg. Dan moet kapitein Peter ze achtervolgen totdat ze zich overgeven. Hij krijgt vaak hulp van de lokale kustwacht – een soort politie op zee. Die klimt aan boord van de verdachte vissersboten en bekijkt de buit. Als er geen kustwacht is, moet Peters bemanning dit zelf doen.